

Liite: Palvelusopimus – Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toiminta-alueella

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä tapahtuu kaikissa kohtaamisissa. Elinympäristö, palvelut, teot ja toimenpiteet tukevat ihmistä tekemään hyviä ratkaisuja omassa arjessaan. Toimia kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdään kunnissa ja kuntayhtymässä.

Vaikuttava ja kustannustehokas hyvinvointia ja terveyttä edistävä työ edellyttää toimivia yhteistyörakenteita ja alueellista johtamista sekä tietoperusteista, strategista suunnittelua ja toimintaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vahvistamiseksi kuntayhtymän alueella kehitetään hyvinvointikertomustyötä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vahvistamiseksi otetaan käyttöön kuntien yhteiset sekä alueellisesti sovitut, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueisiin liittyvät indikaattorit ja käynnistetään kuntayhtymän alueelle yhteisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman laadinta.

2. Keskeiset hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen yhdyspinnat

Yhdyspinnalla tarkoitetaan kahden tai useamman organisaation toiminnallista rajaa. Yhdyspintoja muodostuu palvelujärjestelmään, kun palveluja järjestetään ja tuotetaan eri organisaatioissa. Toiminnan ja talouden suunnittelussa sekä päätöksenteossa on myös yhdyspintoja.

Yhdyspintojen ja niiden toimivuuden merkitys korostuu sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteiden että kuntien elinvoimatehtävän näkökulmasta. Palvelutarpeiden moninaistuminen ja ennakoimattomuus edellyttävät moniammatillisten ja organisaatio- ja hallinnonalarajat ylittävää yhdessä tekemistä, verkostoitumista, kuntalaislähtöisyyttä sekä asiakasymmärrykseen perustuvaa johtamista, seurantaa ja ohjausta.

Yhdyspintatyössä toimijoiden verkostot ovat luonteeltaan systeemisiä, jolloin systeemin eri osat ja toimijat ovat toisistaan riippuvaisia ja yhdessä kohtaa tehtävät muutokset heijastuvat koko systeemin toimintaan. Yhdyspinnassa tehtävien yhteensovittamisen keinoina on keskinäinen vuoropuhelu ja sopiminen. Yhdyspinta on riippuvainen toimijoiden välisistä tehtävänjaoista ja mahdollisuudesta keskinäiseen sopimiseen.

2.1. Asumisen yhdyspinta

Asumisen yhdyspinnan tavoitteena on, että mahdollisimman moni asukas voi asua omassa kodissaan.

Kunta vastaa siitä, että tarjolla on riittävästi esteettömiä asuntoja ja asuinympäristöjä oikeissa paikoissa, jotta voidaan minimoida raskaampien palvelujen, kuten tehostetun palveluasumisen, palveluasumisen ja kotihoidon tarvetta. Tarvittaessa kunta vaikuttaa muun muassa maankäytön ja kaavoituksen keinoin soveltuvien asuntojen tarjontaan.

Palvelusopimus - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen liite

Kuntamaksusuuteen sisältyvällä peruspalveluiden määrärahalla (pl Heinola ja Sysmä) kuntayhtymä järjestää kotiin vietäviä palveluita ja muita itsenäistä asumista edistäviä palveluja, esimerkiksi vanhuksille, vammaisille sekä päihde- ja mielenterveysasiakkaille suunnattuja arkea tukevia palveluja.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa käynnistetään asumisen kehittämisen alueellisen yhteistyöverkoston toiminta sekä asumisen kehittämissuunnitelman valmistelu.

2.2. Lapsiperhepalvelujen yhdyspinta

Lapsiperhepalvelujen yhdyspinnan tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja vähentää korjaavien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Lapsen hyvinvoinnista ensisijaisesti vastuussa olevia vanhempia ja huoltajia tuetaan heidän kasvatustehtävässään.

Kunnat järjestävät oppilashuollon psykososiaaliset palvelut (koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut). Kuntamaksusuuteen sisältyvällä peruspalveluiden määrärahalla (pl Heinola ja Sysmä) kuntayhtymä järjestää lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, jotka edistävät lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointia. Sekä kunta että kuntayhtymä osoittavat resursseja systeemiselle työtöelle ja -johtamiselle perustuvaan perhekeskustoimintaan. Kuntayhtymä koordinoi maakunnallista LAPE-kehittämistä. Kunta vastaa kuntakohtaisten LAPE-työryhmän toiminnasta.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa päivitetään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022-2025 ja monialaisen johtamisen ja monialaisen yhteistyörakenteen kehittäminen lapsiperhepalvelujen yhdyspinnoissa etenee. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut siirtyvät YTHS:n vastuulle 1.1.2021 alkaen.

2.3. Työllisyyden hoidon yhdyspinta

Työllisyyden hoidon yhdyspinnan tavoitteena on parantaa ihmisten hyvinvointia ja lisätä työvoiman tarjontaa monialaisten ja sektorirajat ylittävien työllisyyttä edistävien palvelujen avulla. Peruspalveluiden kuntamaksusuuteen (pl Heinola ja Sysmä) sisältyvällä määrärahalla kuntayhtymä järjestää kuntouttavaa työtoimintaa sekä muuta työ- ja toimintakykyä ja kuntoutumista edistävää toimintaa. Kunta toteuttaa muita työllistymistä edistäviä palveluita yhdessä TE-toimiston kanssa.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa kuntayhtymä osallistuu työllisyyden hoidon kokonaisuuden kehittämiseen aktiivisesti yhteistyössä kuntien ja alueen TE-toimistojen kanssa. Hankkeisiin ja kokeiluihin osallistumisesta tehdään erilliset päätökset. Lahden kaupunki koordinoi alueellisen työllisyydenhoidon yhteistyöverkoston toimintaa. Kuntakohtaisia työllisyydenhoidon kokouksia järjestetään tarvittaessa. Kuntayhtymä on nimennyt työllisyydenhoidon yhteyshenkilön. Kuntayhtymä toimittaa kuntouttavan työtoiminnan tilastot kuukausittain kunnan työllisyydenhoidosta vastaaville.

Kuntayhtymä osallistuu STM:n ja työministeriön Työkyky -ohjelman hankkeisiin. Kuntayhtymä osallistuu TEM:n Työllisyyden kuntakokeiluun 1.1.2021- 30.6.2023, jossa kehitetään työttömien monialaista palvelua. Hankkeen vetovastuu on Lahden kaupungilla ja kuntayhtymän kunnista Lahden lisäksi Asikkala, Hollola, Kärkölä ja Orimattila osallistuvat hankkeeseen. Kuntayhtymä hakee STM:n rahoittamaan työkyvyn tuen palvelujärjestelmän

kehittämiseen (2020 - 2022) valtionavustusta. Kuntouttavassa työtoiminnassa otetaan käyttöön palveluseteli 1.1.2021 alkaen.

2.4. Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn yhdyspinta

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn yhdyspinnan tavoitteena on päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisy ja vähentäminen, hyvän mielenterveyden toteutuminen ja vahvistavien ja suojaavien tekijöiden lisääminen, raha- ja digipelaamisen kysyntään vaikuttaminen sekä turvallisuuden edistäminen, väkivallattoman vanhemmuuden tukeminen, lasten ja nuorten seksuaali-, tunne- ja turvataitokasvatus ja mielenterveyttä uhkaavien riskitekijöiden vähentäminen.

Kuntien tehtävänä on huolehtia omien hallinnonalojensa ehkäisevän päihdetyön, mielenterveyden edistämisen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimista yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa. Sisältökokonaisuudesta vastaava edistävän mielenterveystyön, ehkäisevän päihdetyön, pelihaittojen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn seutukoordinaattori toimii koko maakunnan alueella ja tekee yhteistyötä kuntien, hyvinvointikuntayhtymän sekä järjestöjen kanssa. Seutukoordinaatioryhmiin kuuluu kuntien, järjestöjen ja hyvinvointiyhtymän edustajia.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa päivitetään ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suunnitelma vuosille 2021-2024. Toimeenpannaan hanke mielenterveysosaamisen lisäämiseksi kunnissa sekä vahvistetaan ammattilaisten osaamista. Vahvistetaan ehkäisevän työn dokumentointia kuntayhtymässä. Laajennetaan alkoholin riskikäytön seulontaa ja mini-interventiota kuntayhtymässä. Parannetaan kuntalaisille suunnattua viestintää kunnassa sekä kuntayhtymässä. Kunnassa kehitetään turvallisuuden edistämisen- sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä. Kunnassa ja kuntayhtymässä edistetään HuuMa-hankkeen tavoitteita.

2.5. Kotouttamisen yhdyspinta

Kotouttamisen yhdyspinnan tavoitteena on, että maahanmuuttaja omaksuu yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, tutustuu Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen ympäristöön ja ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuria. Päämääränä on maahanmuuttaja yhteiskunnan aktiivisena ja täysivaltaisena jäsenenä.

Kunta ja kuntayhtymä osallistuu muiden toimijoiden lisäksi maahanmuuttajien kotouttamistyön toteuttamiseen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Päijät-Hämeen alueen maahanmuutto-ohjelma toimii kunnan kotoutumisohjelmana, mikäli kunta niin päättää.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa toimeenpannaan Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021-2024 ja kotouttamistyön yhteistyöverkosto kokoontuu säännöllisesti. Alueellisen yhteistyöverkoston koollekutsujana toimii Lahden kaupunki.

2.6. Osallisuus- ja vaikuttamistoimielinten yhdyspinta

Osallisuus ja vaikuttamistoimielin yhdyspinnan tavoitteena on, että kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna ja syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi. Kunnan osallisuus- ja vaikuttamistoimielimiä ovat nuorisovaltuusto/nuorten vaikuttajaryhmä, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto. Kunnat ja kuntayhtymät voivat sopia neuvostojen järjestämismallista paikallisesti.

Toimenpiteenä yhdyspinnassa käynnistetään kuntayhtymän vanhus- ja vammaisneuvostotoiminta valtuustokauden alussa syksyllä 2021 ja luodaan yhteistyömalli toiminnasta kunnallisten neuvostojen kanssa. Kehitetään palveluyhteistyötä Kuuluuko asiakkaan ääni -foorumissa. Käynnistetään koordinoitu järjestö- ja vapaaehtoistoiminta Olka kuntayhtymän erikoissairaanhoidossa. Käynnistetään ja toteutetaan työllisyyden hoidon kuntakokeilu sekä haettava, valtiorahoitteen Työkykyhankkeen kehittämistyö. Tuetaan digitaitojen kehittämistä eri kohderyhmissä, asukkaiden osallistaminen maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämisessä, vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke (haettu).

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet

3.1. Mielen hyvinvointi

Painopistealueen tavoitteena on, että kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa, ja haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluiksi ja kohdatuiksi eri tuen ja avun muodoissa.

Mielen hyvinvoinnin painopistealueen toimenpiteet:

Lisätään yhteisöllistä hyvinvointia asuinalueilla ja kunnan arkiympäristöissä kehittämällä kunnan hallinnonalojen ja eri yhdyspintojen välisiä toimintatapoja ja erilaisia palvelupolkuja. Lisätään kuntien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten mielenterveysosaamista ja -taitoja valmisteilla olevan, valtiorahoitteen hankkeen puitteissa, alaikäisten mielenterveyspalvelumallin kehittäminen, käyttöönotto ja monialainen työskentely palvelujen ja tuen saamiseksi lähemmäs arkea, vaativan erityistason konsultaatiotiimin perustaminen yhteistyössä sivistyspalvelujen kanssa vaativan erityistason oppilaiden tukemiseksi. Palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen ja yhteistyötoimintamallin (työparityöskentely, käytettävissä olevan tiedon hyödyntäminen) luominen oikea-aikaisen avun ja tuen saamiseksi arjessa, omaishoidon kehittämistyön jatkaminen.

3.2. Arjen turvallisuus

Painopistealueen tavoitteena on, että kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi, toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempia ja lähisuhteet ovat turvallisia.

Arjen turvallisuuden painopistealueen toimenpiteet:

Otetaan käyttöön tunne- ja turvakasvatuksen menetelmiä varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Kehitetään lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen systemaattista käyttöä ja rakenteellista kirjaamista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

3.3. Päihteettömyys ja terveelliset elämäntavat

Painopistealueen tavoitteena on, että elintavat ovat terveellisiä ja päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin.

Päihteettömyyden ja terveellisten elämäntapojen toimenpiteet:

Jatketaan maakunnallista ravitsemusyhteistyötä ravitsemusyksikön tuella. Kehitetään varhaiskasvatuksen ruokakasvatusta Ruokakunta-hankkeen tukemana. Käynnistetään Maistuva koulu -toimintamallia alaluokkien ruokakasvatuksen toteuttamiseen. Jatketaan tyypin 2 diabeteksen ehkäisyn toimintamallin käyttöä, ja käynnistetään Arkeen voimaa - vertaisohjaajatoiminta. Jatketaan liikuntaneuvonnan toteuttamista. Tuetaan ikääntyneiden hyvää ravitsemusta ja toimintakykyä ja ehkäistään kaatumisia. Kehitetään Kintterön terveismetsä -konseptia.

Osallistutaan HuuMa-hankkeen toteutukseen. Jatketaan ja kehitetään edelleen päihteiden käytön, rahapelaamisen ja masennusoireiden varhaista tunnistamista ja mini-intervention käyttöä sekä tehdyn työn rakenteista kirjaamista soveltuviissa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Tuetaan nikotiinittomuutta terveydenhuollon palveluissa.

3.4. Osallisuus ja yhteisöllisyys

Painopistealueen tavoitteena on, että kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna ja syrjäytymisriskissä olevien kuntalaisten määrä on maan keskitasoa pienempi.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden toimenpiteet:

Käynnistetään kuntayhtymän vanhus- ja vammaisneuvostotoiminta ja kehitetään palveluyhteistyötä Kuuluuko asiakkaan ääni -foorumissa. Käynnistetään koordinoitu järjestö- ja vapaaehtoistoiminta Olka kuntayhtymän erikoissairaanhoidossa. Käynnistetään ja toteutetaan työllisyyden hoidon kuntakokeilu sekä haettava, valtiorahoitteisen Työkykyhankkeen kehittämistyö. Tuetaan digitaitojen kehittymistä eri kohderyhmissä, asukkaiden osallistaminen maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämisessä, vammaisten henkilöiden henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluhanke (haettu).